

ОТСУТНОТО И ТУЃОТО ВО ЗЕМЈАТА НА БЕГАЛЦИТЕ

Весна Кожинкова

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

vesna.kozinkova@ugd.edu.mk

Апстракт: Темата на егзилот и бездомнувањето е сè поприсутна во современата светска литература. Причина за тоа секако се политичките случувања поради кои бездомништвото станува општа појава од 20 век наваму. Доказ за тоа се историите на некои заедници во кои ќе препознаеме колективни трауми кои за последица имаат експатријација при што членовите на тие заедници стануваат апатриди. Во нашиот, македонски случај, таква колективна траума од поновата македонска историја е егзилот на Македонците од Егејска Македонија кои во виорот на Граѓанската војна во Грција беа насилно прогонети и раселени насекаде по светот. Таа историска реалност создаде една посебна тематска целина во современата македонска литература позната како егејска тема. Романот „Земја на бегалците“ (2018) од Кица Колбе е книжевниот тестамент на егејските бегалци, книжевен тестамент на сите бегалци низ целиот свет, на сите прогонети, отфрлени, пребегани, понижени. Специфичноста на овој роман е тоа што тој свет на бегалците е даден од перспективата на детските очи, низ детското поимање на светот на возрасните и сите предизвици, искушенија и проблеми низ кои тие поминуваат. Тоа е чупката Фросе, првото родено дете по бегството, малата чупка која порасна предвреме и уште од малечка стана свесна дека ако само еден памети ништо не е загубено. На таков начин преку едно постмемориско присвојување на сеќавањето таа прави едно трангенерациско поврзување. Нејзиното сеќавање на радостагата детска е нејзина своевидна катарза преку која таа дешифрирајќи го Отсутното конечно го надминува стравот од Туѓото

Клучни зборови: егзил, прогонство, дом, вдомување, туѓо, отсутно

1. Вовед

Темата на егзилот и бездомнувањето е сè поприсутна во современата светска литература. Причина за тоа секако се политичките случувања поради кои бездомништвото станува општа појава од 20 век наваму. Доказ за тоа се историите на некои заедници во кои ќе препознаеме колективни трауми кои за последица имаат експатријација при што членовите на тие заедници стануваат апатриди. Остануваат без татковина, без дом со напор своите распарчени биографии да ги стокнат во една целина во некоја друга земја која во нивната ментална мапа ќе стане ДОМ. Во нашиот, македонски случај, таква колективна траума од поновата македонска историја е егзилот на Македонците од Егејска Македонија кои во виорот на Граѓанската војна во Грција беа насилно прогонети и раселени насекаде по светот. Таа историска реалност создаде една посебна тематска целина во современата македонска литература позната како егејска тема. На таков начин на литературата ѝ се наметна двојна задача. Од една страна да ги запише и раскаже бегалските приказни, а од друга да ги

заштити од заборавот. Оваа втората е можеби и најважна затоа што преку неа тие бегалски приказни се конзервираат за да станат дел од колективната меморија на македонскиот народ. Кај сите писатели кои пишуваат во егзил, на преден план станува актуелна авторефернцијалната постапка на пишување и задолжителната автобиографска контекстуализација. Таа контекстуализација е предлошката врз која тие ја градат фикцијата и сите дилеми и прашања на нивните ликови се нивни дилеми и прашања.

Од македонските писатели припадници на третата генерација на прогонети Македонци кои со себе ја понесоа траумата од прогонството на своите баби и дедовци, мајки и татковци со своите книжевни и книжевно-есеистички текстови се огласува и за таа траума говори од своја лична перспектива е Кица Колбе. Таа успева, благодарейќи на својата книжевна ерудиција и талентираност, но и на огромното знаење кое го поседува, таа лична драма на своето семејство книжевно да ја транспонира, но и да ѝ даде личен призивок. Токму затоа, раскажаната приказна, ликовите кои се носители на тие приказни никако не можат, дури и да сакаат да се ослободат од автобиографизмот. На таков начин од една страна таа истражува дел од сопствениот живот, но исто така од него и се дистанцира со фиктивни елементи кои им помагаат на другите да препознаат слични искуства. „Станува збор за нешто повисоко и од дневник и од автобиографија, тие дела го обликуваат искуството, но и размислувањето за него“. (Вискер 2010: 279) Нивните лични животни биографии на таков начин стануваат парадигма за ликовите кои тие ги креираат.

Романот „Земја на бегалците“ (2018) од Кица Колбе е книжевниот тестамент на егејските бегалци, книжевен тестамент на сите бегалци низ целиот свет, на сите прогонети, отфрлени, пребегани, понижени. Специфичноста на овој роман е тоа што тој свет на бегалците е даден од перспективата на детските очи, низ детското поимање на светот на возрасните и сите предизвици, искушенија и проблеми низ кои тие поминуваат. Тоа е *чупката* Фросе, првото родено дете по бегството, малата *чупка* која порасна предвреме и уште од малечка стана свесна дека ако само еден памети ништо не е загубено. Дека вистинската мерка на животот е паметењето потсетува Колбе во мотото на романот цитирајќи го Валтер Бенјамин. „И сфати тогаш таа, на седум години, дека сè треба да стане писмо. За да не се заборава. Сè треба да стане писмо на тој јазик, заради кој нејзиниот род изгуби сè.“ (Колбе, 2018:391). Така уште на почетокот е најавен основниот концепт на романот, а тоа е паметењето на личната и колективната траума. А таа Фросе Аврамова, првото дете родено по бегството, требаше да биде хроничар на бегалските повести кои станаа храна за неа уште од најраните детски години за да може да ги запамети засекогаш. Научи рано дека да се биде бегалец значи да се биде поинаков од Другите, од тукашните како што ги нарекуваа нејзините роднини. Свесна за фактот дека најголем дел од спомените останале заглавени во минатото, таа се потпира врз раскажувањата на нејзините роднини за животот од онаа страна на границата. На таков начин преку едно постмемориско присвојување на сеќавањето таа

прави едно трангенерациско поврзување. Само на таков начин за неа се живи и присутни настаните и моментите кога таа уште не била родена: стравот од снегот, модрото поле афионско и сликите на родниот крај. А сеќавањата се појавуваат наеднаш, неповикани, како ахронологији, како фрагменти од бегалскиот живот, запаметени во меморијата на детето. Напуштајќи го моделот на линеарна нарација, преку една разбиена фабула, романот ги следи настаните од детството на Фросе Аврамова како слики кои навидум наповрзани сите заедно го повикуваат минатото и одговараат на неразјаснетите прашања и моменти од нејзиното детство. Прашања кои за Фросе Аврамова, како што се открива во текот на приказната, се поврзани со нејзиниот личен идентитет. Кредибилетот на релистичкиот дискурс е постигнат и со јазикот, во кој се вметнати зборови од изворниот лерински дијалект. Првата тактилна сензација на *чупката* Фросе Аврамова е миризмата на багремите во нејзиниот сегашен двор временски и просторно далечен од дворот на нејзиното детство, дворот на егејската барака. Таа миризма создава една комплетна синестетичка слика во која се спојуваат боите, звуците и чувствата. Детството „Во цутот на багремите и во нивната миризба беше облечено. Облеката му беше сладокусен, мирислив снег“. (Колбе, 2018: 8). Особено ѝ ги врати чувствата. Сеќавањето на радостагата детска во која, на само особен за неа начин, беа споени радоста на детството и тагата на возрасните. Можеби и не насетуваше дека таа миризма ќе ја тргне пломбата на нејзиното сеќавање, ќе го дешифрира Отсутното и ќе го надмине конечно стравот од Туѓото.

3. Дешифрирање на Отсутното

Загубата на татковината, загубата на домот станува реалност за семејството Аврамови. Таа нова реалност сега станува нивен предизвик што им го наметнува судбината. Тие се во потрага по нов дом по ново место каде што ќе го запалат новото огниште и место каде што нивните насила прекинати биографии ќе бидат продолжени. Започнува најмачниот, најдолгиот процес на нивно повторно вкоренување, процес на вселување на нова територија, усвојување на нова култура. Роднините на Фросе Аврамова пребегаа преку границата да се спасат од смртта, да се одржат како семејство и подоцна повторно да се вратат дома на вековните огништа. Пребегаа преку границата кај своите од другата страна на границата. Но, не знаеја едно. Не знаеја тогаш дека земјата од која дојдоа ги прогони двапати: првиот, со бомбите, палежите и убиствата и вториот, со одземање на државјанството. Станаа бегалци и за тукашните станаа невидливи. Затоа што да се биде Егеец во тој момент значи сето тоа одеднаш: болка, неизвесност, страв од непознатото, копнеж за дома, сплотеноста во заедничката судбина, но и отуѓувањето едни од други, но и најпарадоксалното отуѓување од самиот себеси. Сето ова е синоним за зборот Егеец. „Една тајна рана, честопати незнајна, го тера странецот да скита“ – вели Кристева. (Кристева, 2005: 239) Нивната рана е премногу длабока и силна, тоа е раната на загубата на татковината, што, можеби, е еднаква на раната добиена со загубата на мајката. Тоа е рана која човекот го претвора во странец. „Тој е посветеник на осаменоста, дури и кога се наоѓа среде толпа бидејќи е верен на

сенка: тајна што маѓепсува, татковски идеал, недостапна амбиција“. (Кристева, 2005: 240) Верни на сенката, на загубениот дом, на загубената татковина, тие и самите се претвораат во сенки на луѓе, осакатени ментално и физички. И започнува нивниот живот на граница, нивниот живот некаде Помеѓу, ни таму ни ваму, туку и таму и ваму истовремено креирајќи во сопствената свест две места на битисување. Започнува нивниот физички егзил. Во нивниот внатрешен свет татковината добива две лица: физичка татковина и ментална татковина. Така, менталната татковина станува нивниот „изгубен рај“, место по кое се копнее и тагува. Таа се носи скриена длабоко во срцето и за неа малку се зборува. Таа е отсутна. На таков начин во детската свест се наметнува сознанието дека нешто недостасува во нивното секојдневие. Нешто за што малку се зборува, а што од друга страна лебди врз домашните како тешка сенка. Тоа нешто е длабоко присутно со својата отсутност. Тоа е минатото, моментот на напуштањето на родниот дом кој е обележан со некој страшен настан за кој никој не сака да зборува и што е причина за честите расправи во нивниот дом кога кај нив на гости доаѓа нејзиниот стрико Јордан. **Тагата, молкот и вината** се главните елементи кои го детерминираат однесувањето на возрасните. Тоа е таа парадоксална атмосфера во која се случува растењето на чупката Фросе.

Тагата претставува доминантно душевно расположение во семејството Аврамови. Тажен е дедото на Фросе, Дине. Тагата потекнува од сознанието дека бегалскиот живот континуирано се одвива и ќе се одвива во два света. Светот од кој беа прогонети и светот во кој беа прогонети. И во едниот и во другиот случај не по сопствен избор. Но на своите плеќи постојано ги носат сеќавањата кои упорно и трпеливо ги конзервираат за да ги зачуваат од заборавањето. Со тага и меланхолија Дине се сеќава на Лерин, двете куќи, старата и новата, дуќаните, имотот, стоката и сè она што ова семејство го има оставено отаде границата. Тоа се сеќавањата на оној автентичниот живот изминат отаде границата раскажани во сеќавањата на постарите чиј сегашен живот се претвора во чекање и тага по напуштениот дом. Тагата е единственото нешто што го понесуваат со себе од зад границата. Дине е единствениот бегалец кој одбива да се вкорени. Единствено само за него иднината на семејството е дома во Лерин. Единствено тој чека да се создадат услови, да се отвори границата и да се врати назад. За него нема живот далеку од дома. И во моментот кога се соочува со вистината дека враќање нема, дека целиот негов имот му е одземен, единствен излез за него е смртта. Неговата тага има само една причина, а многу манифестации. Таа е очекувана реакција на луѓето за кои започнатото патување/заминување не може да го има својот логичен крај – враќањето. Тоа е оној екстреман случај на егзил, т.е. патување/заминување без можност за враќање. Казната на тој егзил е носталгијата, „(3)бор што го содржи враќањето (на грчки *nóstos*) и болка (-*algia*).“ (Нучера, 2006,163). Носталгијата по родното место е основното чувство кое го обележува животот на дедо Дине. Таа, чупката Фросе, чувствува неверојатна поврзаност со него. Во нејзината детска свест тој е континуитетот, тој е живиот споменик на минатото, а таа, таа расте со сознанието дека треба сè да запамети и запише. Неговата смрт кај неа го раѓа гневот кон сите војни, кон сите политички идеологии, кон сите држави кои го

попречуваат основното човеково право да се врати дома. Затоа што војната за семејството Аврамови не е завршена. Таа продолжува да убива административно со своите нечовечки закони кои го озаконовуваат беззаконието. Токму таа држава го уби тивкиот и благ лерински трговец Дине Аврамов со тоа што го изгони од родниот том, со тоа што му го одзеде државјанството и што му го одзеде целиот негов имот. Таа војна конечно него го уби таму каде што бараше спас, таму каде што требаше да има спокој и заштита.

Семејството Аврамови битисува во новата средина со константно чувство на **вина**. Вина за која се молчи затоа што сите машки членови на тоа семејство имаат различна интерпретација на Отсутното, на она што се има случено ноќта на бегството од дома. Прстот е вперен во секој од нив, но обвинителот е секогаш најстариот син Јордан. Таа премолчена Отсутност е причината за расправиите со кои секогаш завршуваат сите нивни средби. Причина за тоа е прашањето: Кој е виновен за смртта на мајката и сопругата Фросе Аврамова? Одговорот на тоа прашање се крие во страшната ноќ на бегството кога нејзината баба Фросе Аврамова умрела замрзнувајќи на снегот. Вината за нејзината смрт се вовлекува кај сите и таа е причината за распаѓањето на нивното семејство. И тогаш малата чупка Фросе сфаќа зошто дедо ѝ сакал таа да го носи името на неговата Фросе. „Дедо им сакаше таа, нејзината внука, да ги поминува и за неа, и за баба си Фросе, сите граници. Да им пркоси таа на сите граници. Најмногу на границите на човечноста, на слободата. (Колбе, 2018: 391)“

Затоа тагата, копнежот, осаменоста и рамнодушноста стануваат нивни доминантни духовни состојби и тие се обележје на целиот процес на повторно вкоренување и создавање нов дом. Тие, всушност, го обележуваат портретот на бегалецот како симболички мртовец. Тој добива такво лице затоа што смртта не настапува само со физички прекин на животот. Човек може да е мртов дури и кога е жив. Мртов е кога ќе ја загуби причината и смислата на своето живеење.

4. Надминување на Туѓото

Заедно со миризмата на багремите се врати и миризмата на бегалското детство на чупката Фросе, но и стравот на детето во земјата на бегалците. Таа го научи тој страв уште пред да го научи говорот затоа што го наследи од нив, од роднините бегалци. „Наследениот страв е пострашен од доживеаниот“, особено за децата, (Колбе 2018: 219) Чупката Фросе не знаеше од што се плаши, само знаеше дека постои стравот во неа, непознат, туѓ и необјаснив страв. Таа го гледаше неговото лице во мракот, кој за неа беше најмрачен околу бегалската барака како најтемната темница на светот. И таа научи „да бдее пред стравот во ноќта“ (Колбе 2018: 16). Стравот од мразот, од снегот. „Од тоа дека некој ја заборавил. Дека ја оставил сама во снежната пустелија,. Во мракот зимски“ (Колбе 2018: 16) Со необјасниво чувство дека од некој друг свет е поставена во таа пустелија со полиња, ниви, угари, осамени падини, овоштарници оградени со багреми и бодликава жица, чувари што демнеа врз бегалските деца, фабрики за кои возрасните велее дека мелат брашно. Но за неа, за малата плашлива чупка

тоа беа само места од кои постојано демнешо околото на страшниот тиранин. Ноќта во себе го чуваше сето она од што се плашеше таа. Единствено заштитено се чувствуваше внатре во бараката со своите роднини. Надвор од таа барака беше цадето. Таа не знаеше од каде тргнува и каде завршува и таа непознаница кај неа будеше еден голем страв. Се плашеше, но истовремено копнееше по него. Тоа е местото од каде што може да пристигне „непознатото и нестрпливо копнееното“. А тоа по што копнееја егејските бегалци е патот назад. Да се вратат дома на своите родни огништа. Тоа е местото и на новите разделби, место од каде што заминуваа роднините во Австралија и Америка. Таа никогаш не знаеше што ќе донесе денот од големиот свет во нивната бегалска барака. Ја плашеше страшниот чувар на овоштарникот, ја плашеше чуварот на фабриката за брашно, бостанцијата, бавчавандијата Гано, а најмногу од сè ја плашеа приказните за милицијата, страшното лице на милиционерите и непријателството кое тие го покажуваа кон нив, бегалците егејски. Тоа беа сите лица на нејзиниот страв кои се стопуваа во еден: стравот од Непознатото, стравот од Туѓото.

Свеста за различноста на бегалците од Другите беше нешто што многу рано се всели кај неа. Тие бегалците, поразените, откорнатите, бедните, бездомните беа предмет на зазор од Другите, тукашните. Нивниот живот кој се одвиваше во земјата на бегалците, во тоа своевидно гето на прогонетите и отфрлените беше за тукашните невидлив. Ниту град, ниту село, таа земја го претставуваше светот помеѓу. Во неа луѓето и куќите личеа како некој да ги оставил набрзина и веднаш ги заборавил. Тоа е местото каде не се живее вистински, туку само се чека. Земја на луѓе обвинени со превезот на меланхолијата, секој затворен во сопствената судбина и маќа со белег на страдање и загуба. Чекањето е нивната постојана состојба. Чекаат да се средат последиците од Војната и да се вратат назад каде што ги чекаат нивните ниви преполни со род, нивните дуќани и нивните куќи каде пред бегството ги беа конзервирале сите свои спомени како сведоци за нивните биографии. Во таа земја на бегалците единствено бегалските деца ништо не чекаа бидејќи тој крај за нив беше единствена земја. Во преградките на своето детство само тие не знаеја дека постои и друг свет освен овој, само тие не ја знаеја болката и тагата поради загубата. Затоа тие станаа надежта на своите ранети родители и нивната огромна животна желба да се продолжи животот. Таа земја на нејзиното најрано детство не беше пристаниште само на егејските бегалци, тука беа и поранешните капиталисти, „непријателите на работничката класа“, тука беа и руските емигранти засолнети од новиот комунистички режим во СССР. Земјата на бегалците наликуваше на своевидна Ноева арка на спасувањето и засолнувањето од налетите на војните и промените. Рано сфати малата Фросе дека не е иста со децата на тукашните. Не саќаа нејзините другари од училиштето да доаѓаат кај неа. Со одвратност и гадење ја гледаа бегалската барака и сето тоа ја навредуваше малата Фросе и го засилуваше нејзиното чувство на различност. За нив тие, бегалците, се непријатели кои треба да се истераат, а во подобриот случај на нив гледаат како на привремени гости кои во своето движење треба да бидат ограничени. Тукашните во нив гледаат закана

по својот идентитет и интегритет. Животната биографија на овие луѓе за нив е нешто далечно, нешто толку непознато и нешто за што тие и не сакаат да знаат. Нивните приказни и нивните болки до нив не допираат. Напротив, тие за да ја покажат својата различност, својата доминантност, својата повластена позиција, им го даваат името Егејци, и така ја создаваат стигмата која е жива и ден-денеска. Со тоа постигнаа овие напатени луѓе да го почувствуваат бремето на туѓоста, себеси да се доживуваат како туѓинци меѓу своите, без никаква можност некогаш да им се доближат или да станат дел од нив. Така, Фросе Егејчето ја чувствува стигмата кон егејството воопшто, нивната екскомуницираност од светот воопшто. Затоа срамот и вината беа постојан нејзин придружник. Срамот од своето егејско потекло, од бараката во која живееја, од сиромаштијата на нејзините родители „голтари“ кои мораат да работат како аргати и вината, онаа необјанета вина на дете кои во суштина не е виновно за ништо. Нејзините роднини се наречени Егејци – збор што разделува, збор којшто не сплотува доаѓаат во средина во која никој не сака да ја слушне нивната приказна.

Името Егејци за нив станува вообичаено кога се молат за работа, кога не ја добиваат и кога се истерувани, кога работат на туѓите имоти, а нивните сопствени ги напуштиле. Се навикнуваат на тоа име и на сето она што тукашните го врзуват за нив: бездомници, голтари, искоренети, без потекло, без традиција, несигурни, сомнителни, неподобни, мрзеливи, луѓе со лоши карактери. На ваквите стереотипи за нив може да им се пријде од перспективата на културната интимност на Херфелд. Според него, сврзувачките особини на еден народ кои се повод за надворешна непријатност, од една страна, генерираат внатрешна сигурност, од друга. Тоа значи дека токму во стигмата која им се наметнува од тукашните, тие го наоѓаат својот бедем, своето упориште во сочувувањето на својот идентитет. Токму во неа ја препознаваат и од неа ја црпат надежта дека ќе се вратат дома, таму ја препознаваат својата заедничка траума, таму го конзервираат сеќавањето. Само така може да се објасни сплотеноста на прогонетите во земјата на бегалците. Живеејќи на едно место во една своевидна комуна тие не знаат за расправи, за ситни човечки несогласувања, дури го губат и чувството на приватност и лична сопственост. Живеат со мислата за привременоста на нивната живејачка и дека после сè нивниот живот повторно ќе се нормализира на родното огниште. За разлика од тукашните, Егејците го носат товарот на сеќавањето за дома од онаа страна на границата. Тие овде меѓу своите се чувствуваат туѓи, се чувствуваат странци. И затоа доколку го отфрлат „егејството“ би се откажале од единствениот можен начин да го сочуваат споменот за својот идентитет, споменот за сите оние кои останале дома, на сите оние кои се расеале низ светот затоа што нивната моментална егзистенција никако не може да се сведе само на сегашноста, а да не се вклучат и другите делови од нивните семејства кои се далеку од нив. Во долгите ноќи до бескрај ги повторуваат своите бегалски повести како своевидни мантри за да ги сочуваат од забораот и да најдат олеснување за своите маки. Затоа што поделената тага е помала тага, како што поделената љубов е поголема љубов. Тие бегалски повести ја одржуваат жива и понатаму

сликата на родниот дом, нивите, овоштарниците и така да ги составуваат нивните распарчени биографии. Бернард Валденфелс разликува три аспекта со кои туѓото се разликува од сопственото: место, посед и вид. „Туѓото е сè она што се случува надвор од подрачјето на сопственото (...)“; и она што е персонифицирано во формата „дојденец“. (Валденфелс, 2005: 22) Во туѓото тој го препознава и она што му припаѓа на Другиот и она што е од поинаков вид и важи како чудно. Овие модификации на туѓото една од друга се независни, меѓутоа предност има аспектот место. Тоа е затоа што туѓото едноставно се наоѓа некаде на друго место, тоа од сопственото е одвоено со еден праг слично како што спиењето е одвоено од бдењето, здравјето од болеста. Никој од нас не е истовремено на двете страни. Тоа важи за разликата во половите, но и за културните разлики. Не постои едноставно неутрален „трет човек“.

Еден туѓинец би можел да влезе во радиусот на физичката блискост единствено доколку се третира како: непријател кој треба да биде победен и истеран; привремен гостин кој треба да се ограничи на посебни квартави и да се направи безопасен преку почитување на ритуалот на изолација и како иден сосед да се натера да се однесува како соседите. Жителите на земјата на бегалците беа третирани како привремени гости кои треба да се ограничат во посебни квартави, во едни своевидни гета, да се направат невидливи наметнувајќи им правила на однесување со кои биле безопасни.

Така започнува приказната за вдомувањето на прогонетите од земјата на бегалците. За чупката Фросе започна нејзината приказна исполнета со долгите бегалски повести како своевидна нова бегалска религија. Во тој нов свет сè за неа е Туѓо и Непознато. Постепено во нејзината ментална географија таа ги населува топонимите кои ја плашат. Тоа се најпрво местата околу самата барака, потоа околу фабриката за брашно, која нејзе ѝ наликува на страшен замок. Тука се непрегледните полиња и ниви, куќата на руските емигранти и непознатиот за неа живот кој се одвиваше зад непристапните огради. Тој процес на вдомување е бавен и тежок. Тоа Непознато и Туѓо може да влезе во радиусот на блискоста само се пренесе на сопствениот код, да се доближи кон познатото. Нејзиниот свет е свет Помеѓу. Тој концепт Помеѓу го промовира Вандефелс кој сите видови на односи помеѓу луѓето кои во основа го имаат сопството – егоцентризмот и етноцентризмот ги заменува со логоцентризам кај кој логосот е заедничкото, т.е. она што ја опфаќа и надминува разликата меѓу сопственото и другото. Зад Едното и Другото, сопственото и туѓото, се насира Третото што поврзува и овозможува поврзување. Од една страна е животот зад границата, за неа непознат, а толку познат и близок од повестите на роднините, а посебно од приказните на свете нејзини баби – бабата Милка и прабабата Гина. Тоа е нивниот, а преку нив и нејзиниот, иако непознат, сепак идеален и светол свет на планината над Костурското Езеро. Од друга страна, тоа е нејзиниот реален свет во бараката и Туѓоста и Непознатото на тој свет, за неа темен свет. Пред неа, како прво дете родено по бегството, задачата е да ги поврзе тие два света. Новиот Дом во бараката е замена за првиот од селото Белавода кој тие во нивната ментална мапа ќе почнат да го именуваат како Дом. Од стариот ќе го

донесат новиот шифоњер кој ќе стане првиот симбол на нивното повторно вкоренување.

5. Заклучок

Загубата на татковината човек го претвора во странец. Секогаш битисувајќи на друго место, прави странецот да не припаѓа никаде. Загубената татковина во неговата ментална свест станува идеално место, место од соништата по кое постојано се копнее и тагува и место кое се претвора во посакуван модел на живеење. Според видот на приврзаност кон изгубениот простор, Кристева разликува два вида странци: ироничари и верници. Првите се оние кои се препуштаат на агонизирачката битка меѓу она што повеќе не е и никогаш нема да биде предавајќи се на празнотијата, неутралноста и дефетизмот. Другите, кои Кристева ги нарекува верници, „(С)е оние кои трансцедетираат: живеејќи ниту претходно, ниту сега, туку зад, тие се искривени од една страст која, иако упорна, никогаш нема да се задоволи. Тоа е страста за друга земја, секогаш ветената“ (Кристева, 2005: 246) . Не е тешко да се препознае дека бегалците сместени земјата на бегалците се верниците кои, и покрај сè, се предаваат на соништата, живеејќи физички на едно место, а ментално на друго, па дури и обидувајќи се својата ментална татковина да ја транспонираат овде, на местото кое треба да стане нивниот нов дом. Таа нова татковина која го пречекува странецот и средбата со неа е, всушност, крстопатот на две другости, сопствената и туѓата. Таа, туѓата, го отвора својот дом за него, но без да го смести внатре. Странецот се среќава со неа, ја запознава и таа средба е успешна благодарение на нејзината привремена природа

Користена литература

Латиница

- Baba, H. (2004) *Smestanje kulture*. Beograd: Beogradski krug.
- Bojm, S. (2003). *Budućnost Nostalgije*. Beograd: Kolo.
- Levi-Straus, C. (2013). *Antropologija i moderni svijet*. Zagreb: Tim press.
- Preljević, V. (2007). *Estetika fragmenta*. Zagreb: Naklada Jurčić.
- Ruždi, S. (2002). *Istina je na svim jezicima*. Beograd: Vulkan.
- Valdenfels, Bernhard: *Topografija stranog*, Beograd, Stylos, 2005
- Wisker, G. (2010). *Ključni pojmovi postkolonijalne književnosti*. Zagreb: AGM.
- Zanini, P. (2002). *Značenja granice*. Beograd: Clio.

Кирилица

Бановиќ-Марковска, А. и Крамарик, З. (2012) *Политика. Култура. Идентитет(интеркултурален дијалог)*. Скопје: Магор.

Колбе, К. (1999) *Егејци*, Скопје: Култура.

Колбе, К. (2018) *Земја на бегалците*. Скопје: Или-Или.

Кристева, Ј. (2005) *Токати и фуги на другоста*. Скопје: Темплум.

Мол, Н. (2006). *Сликите за „Другиот“: Имагологија и интеркултурни студии*, во: *Компаративна книжевност*. Скопје: Магор.

Шелева, Е.(2005). *Дом/идентитет*. Скопје: Магор.

Vesna Kozhinkova

“Gotse Delchev” University, Shtip

THE ABSENT AND THE OTHER IN THE LAND OF THE REFUGEES

Abstract: The theme of exile and displacement is increasingly present in contemporary world literature. The reason for that is of course the political developments due to which homelessness became a general phenomenon from the 20th century onwards. Proof of this is the histories of some communities in which we will recognize collective traumas that result in expatriation, whereby the members of those communities become stateless. In our Macedonian case, such a collective trauma from recent Macedonian history is the exile of the Macedonians from Aegean Macedonia, who were forcibly exiled and displaced all over the world in the whirlwind of the Civil War in Greece. That historical reality created a special thematic entity in contemporary Macedonian literature known as the Aegean theme. The novel "Land of Refugees" (2018) by Kitsa Kolbe is the literary testament of the Aegean refugees, the literary testament of all refugees around the world, of all the persecuted, rejected, defected, humiliated. The specificity of this novel is that the world of refugees is given from the perspective of children's eyes, through the children's understanding of the world of adults and all the challenges, trials and problems they go through. It is Frose, the first child born after the escape, the little pup who grew up prematurely and from a very young age became aware that if only one remembers, nothing is lost. In this way, through a post-memory appropriation of the memory, she makes a transgenerational connection. Her memory of the joyous childhood is her kind of catharsis through which, deciphering the Absent, she finally overcomes the fear of the Stranger.

Key words: exile, home, housing, foreign, absent